1175 (2021-2022) – Nr. 3
ingediend op 25 mei 2022 (2021-2022)

Tekst aangenomen door de plenaire vergadering

van het voorstel van resolutie

van Stijn De Roo, Andries Gryffroy, Maurits Vande Reyde, Axel Ronse, Robrecht Bothuyne en Rita Moors

over de kansen van artificiële intelligentie en de voorwaarden voor de implementatie ervan in Vlaanderen

Documenten in het dossier:
1175 (2021-2022) – Nr. 1: Voorstel van resolutie
– Nr. 2: Verslag

Vlaams Parlement

verzendcode: ECO

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:
  1° het Vlaamse regeerakkoord 2019-2024;
  2° de beleidsnota Economie, Wetenschap en Innovatie en de beleidsnota Werk en Sociale Economie 2019-2024;
  3° de Vlaamse Beleidsagenda Artificiële Intelligentie, die een geïntegreerde aanpak tot uitvoering brengt om toepassingsgericht AI-onderzoek te versterken, AI bij (koplopers en volgers onder) de Vlaamse bedrijven te implementeren en flankerende maatregelen te nemen die gericht zijn op competentieversterking, ethische omkadering en maatschappelijke bewustwording;
  4° het Vlaamse actieplan 'Alle hens aan dek';
  5° het relanceplan Vlaamse Veerkracht;
  6° de oprichting van de Vlaamse AI Academie als structureel onderdeel van de Beleidsagenda Artificiële Intelligentie;
  7° het amai!-project van de Vlaamse Regering tot uitvoering van de Beleidsagenda Artificiële Intelligentie;
  8° het SERV-rapport 'Artificiële intelligentie: internationale verkenning van de sociaal-economische impact';
  9° de hoorzittingen in de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie van het Vlaams Parlement op 1 en 22 april 2021;
  10° de recente voorstellen van de Europese Commissie om Europa klaar te stomen voor het digitale tijdperk, meer bepaald 'Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending certain union legislative acts' en 'Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2021 Review';
  11° de zeven ethische richtlijnen die de Europese Commissie heeft opgesteld voor betrouwbare AI:
    a) menselijke controle en menselijk toezicht;
    b) technische robuustheid en veiligheid;
    c) privacy en databeheer;
    d) transparantie;
    e) diversiteit, non-discriminatie en rechtvaardigheid;
    f) maatschappelijk en milieuwelzijn;
    g) verantwoording;

– overwegende dat:
  1° AI een belangrijke invloed heeft op de manier waarop mensen leven, werken, winkelen, ondernemen en ontspannen, en er maximaal gebruik moet worden gemaakt van de mogelijkheden en kansen van AI, zonder daarbij de uitdagingen en de gevaren uit het oog te verliezen;
  2° de overheid de opdracht heeft om het draagvlak voor AI te vergroten door correcte informatie te verschaffen en voor een duidelijk kader te zorgen, dat gericht is op transparantie, ethiek en de bescherming van de privacy;
  3° het gebruik van AI tal van mogelijkheden creëert voor technologische innovatie en beter databeheer, en dus zorgt voor nieuwe en meer werkbare jobs, economische groei en de verhoging van de productiviteit;
  4° er een grote behoefte zal zijn aan om-, her- en bijscholing ten gevolge van de adoptie van AI en de nieuwe vaardigheden die daarbij horen in het bedrijfsleven. Volgens een schatting zou 40 procent van de werknemers behoefte hebben aan een opleiding van zes maanden;
  5° naar schatting 50 procent van de bestaande beroepsactiviteiten in aanmerking komt voor digitalisering of automatisering;

6° werknemers die actief zijn in jobs die in aanmerking komen voor volledige automatisering, drie keer minder deelnemen aan bedrijfsopleidingen en in totaal 29 uur minder spenderen aan jobgerelateerde opleidingen dan collega's in niet-automatiseerbare jobs;
7° volgens sommige inschattingen over jobcreatie en -destructie die de technologische verandering teweeg zou kunnen brengen door de wijziging van het competentieprofiel, het takenpakket en de bijbehorende vaardigheden, de vraag naar fysieke en manuele vaardigheden in de komende tien jaar met 30 procent zal dalen, terwijl de vraag naar technologische vaardigheden met 50 procent zal stijgen;
8° de behoefte aan de aanpassing van een deel van het arbeidsaanbod door de nieuwe, veranderde vraag voornamelijk midden- en kortgeschoolde arbeidskrachten zal treffen;
9° de impact van AI op de arbeidsverhoudingen de behoefte aan flexibele arbeidsvormen zal versterken, terwijl de arbeidswetgeving gebaseerd is op klassieke statuten;
10° ontwikkelingen op het vlak van digitale technologieën, waaronder AI, tegelijk ook een positieve impact kunnen hebben op werkbaar werk;
11° de Vlaamse Regering zowel via de Beleidsagenda Artificiële Intelligentie als via het relanceplan Vlaamse Veerkracht sterk inzet op digitale vaardigheden;
12° proefprojecten zoals Jobnet bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) aantonen dat AI een potentieel heeft voor het matchen van vacatures en profielen enerzijds, en opleidingen voor werkzoekenden anderzijds, maar de nood aan een ethische code daarbij wordt benadrukt;
13° de kloof tussen de AI-adoptie in kmo's en in grote bedrijven in Vlaanderen groter is dan in de rest van Europa, waarbij vaak eerst nog andere stappen voor digitalisering moeten worden gezet voor de implementatie van AI-toepassingen aan de orde is. Ook de acties die de Vlaamse Regering vanuit die vaststelling neemt, maken integraal deel uit van de Beleidsagenda Artificiële Intelligentie;
14° de Vlaamse Regering met de digitale ervaringslabo's al in elke provincie inzet op de ondersteuning van kmo's om te experimenteren met het datagedreven werken;
15° Europa met een achterstand kampt op het vlak van investeringen in AI in vergelijking met de Verenigde Staten en China, maar er kansen liggen voor Europa op het vlak van decentrale toepassingen, waarbij ook kortgeschoolde jobs naar Europa kunnen terugkeren;
16° de sprekers zich tijdens de hoorzittingen in het Vlaams Parlement zeer positief hebben uitgelaten over het Vlaams AI-Onderzoeksprogramma;
17° het aantal Vlamingen dat stelt te begrijpen wat AI is, in 2020 niet veranderd is ten opzichte van 2019. 44 procent van de Vlamingen geeft aan niet (zeker) te weten wat AI is;
18° het gebrek aan vertrouwdheid met AI zich vertaalt in nieuwsgierigheid (70 procent) enerzijds, maar ook in bezorgdheid over de privacy (41 procent) en andere mogelijk negatieve gevolgen (47 procent) anderzijds;
19° het dichten van de digitale kloof en het toegankelijk maken van digitale technologie essentieel is om die evolutie op een inclusieve manier te voltrekken. 20 procent van de Vlamingen geeft immers aan niet over voldoende vaardigheden te beschikken om volwaardig te kunnen telewerken of afstandsonderwijs te volgen. Daarnaast beschikt 9 procent van de Vlamingen thuis niet over een internetverbinding;
20° de inzet van AI geen doel op zich is, maar een middel om een betere dienstverlening voor de gebruikers te realiseren;

21° het Kenniscentrum Data en Maatschappij tot uitvoering van de Beleidsagenda Artificiële Intelligentie van de Vlaamse Regering de opdracht heeft om de maatschappelijke, juridische en ethische aspecten van AI te begeleiden, en daarbij al heel wat tools ter beschikking stelt om op een maatschappelijk verantwoorde manier met artificiële intelligentie aan de slag te gaan;
22° belangrijke voorwaarden voor de implementatie van AI transparantie en vertrouwen zijn, waarbij verantwoording centraal moet staan bij de implementatie;
23° België zich met een score van 0,58 op de Open, Useful and Re-usable data (OURdata) Index van de OESO zich onder het OESO-gemiddelde bevindt. Die index meet de inspanningen van een overheid op drie gebieden: toegankelijkheid, beschikbaarheid en herbruikbaarheid van open data. Op de Government Artificial Intelligence Readiness Index bevond België zich in 2019 op de 24e plaats, terwijl het in 2020 zakte naar de 29e plaats;
24° de Europese Commissie de aanbeveling doet om een gedragscode vast te stellen waarin engagementen of verplichtingen worden opgenomen, ook voor systemen die volgens de ontwerpverordening die ze heeft opgesteld, geen hoog risico vormen;
25° van de overheid verwacht wordt dat ze regelgeving en beleid uitwerkt en verbetert aan de hand van de ontwikkelingen en de nieuwe realiteit die de technologische aanpassing met zich meebrengt, waarbij voor bedrijven en burgers een kader gecreëerd wordt met de nodige structuren om hun taken uit te voeren. De overheid moet bij nieuwe ontwikkelingen snel op de bal kunnen spelen en dus een flexibel kader uitwerken dat innovatie stimuleert;
26° de overheid een functie vervult als ethisch rolmodel en als voorloper, waarbij AI transparant, zorgvuldig en ethisch wordt ingezet;

– vraagt aan de Vlaamse Regering om:
1° wat de sociaal-economische impact van AI betreft:
a) in navolging van de al genomen initiatieven, zoals 'Alle hens aan dek', de Vlaamse AI Academie en de massive open online courses (MOOC's) in samenwerking met VDAB, erop toe te zien dat VDAB in samenwerking met zijn private partners de nodige opleidingen organiseert zodat de economie en de arbeidsmarkt de vruchten kunnen plukken van de ontwikkeling en implementatie van AI-toepassingen;
b) bij dat opleidingsoffensief en de om-, her- en bijscholing oog te hebben voor het omgaan met een nieuwe jobinhoud, waarbij een bijzondere focus wordt gelegd op profielen die meer routinematige taken uitvoeren en dus kwetsbaar zijn voor automatisering;
c) ter uitvoering van het relanceplan Vlaamse Veerkracht specifieke acties op te zetten om middengeschoolden en kortgeschoolden te benaderen en te laten deelnemen aan opleidingen rond digitale vaardigheden en hun algemene opleidingsparticipatiegraad te verhogen zodat ze de nodige bagage hebben om aan de arbeidsmarkt te kunnen deelnemen en te komen tot meer werkbaar werk;
d) strategisch basisonderzoek over AI op topniveau in Vlaanderen te stimuleren, de AI-implementatie in het Vlaamse bedrijfsleven te ondersteunen en een flankerend beleid te voeren dat gericht is op bewustmaking, opleiding en ethische omkadering, zoals is opgenomen in het Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie;
e) verder te werken rond onderzoek, ontwikkeling en innovatie (O&O&I) en de implementatie van AI in specifieke domeinen en sectoren (zorg, smart cities, industrie 4.0), en daarbij de samenwerking met de speerpuntclusters en andere kennisactoren te versterken, zoals is opgenomen in het Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie;

f) de nodige middelen uit te trekken en de financiering van het onderzoeksprogramma rond AI regelmatig te evalueren, en daarbij de focus te leggen op internationale excellentie en de economische en maatschappelijke valorisatie in Vlaanderen, ook via spin-offcreatie;
g) in navolging van de digitale ervaringslabo's in elke provincie, verder in te zetten op de ondersteuning van kmo's zodat ze experimenteren met het datagedreven werken en het ontwikkelen van een digitale strategie. In het verlengde daarvan moeten de kmo's ook worden toegeleid naar Europese innovatiesubsidies;

2° wat de maatschappelijke bewustwording over AI betreft:
a) het draagvlak en de kennis bij de burgers over de mogelijkheden en risico's van AI, alsook hun vertrouwen bij het gebruik van AI-toepassingen te vergroten door op buitenlandse voorbeelden gebaseerde acties te implementeren, voor zover die voldoende meerwaarde bieden. Dat kan onder meer door:
1) het Kenniscentrum Data en Maatschappij de opdracht te geven om samen met het kenniscentrum burgerwetenschap Scivil een draaiboek op te stellen naar het voorbeeld van het Canadese CIFAR, aan de hand waarvan discussiemomenten worden georganiseerd in het kader van participatie en burgerwetenschap. Ervaringen uit het amai!-project kunnen daarbij een leidraad vormen;
2) te onderzoeken of er een AI-risicoclassificatieraamwerk kan worden opgesteld naar analogie van het informatieclassificatieraamwerk van het Stuurorgaan Vlaams Informatie- en ICT-beleid van de Vlaamse overheid. De overheden en administraties kunnen dat beslissingsinstrument gebruiken om de risico's van de AI-toepassingen die ze gebruiken, in te schatten en vervolgens de gepaste maatregelen te nemen om die risico's aan te pakken. De recente evaluatie door het Kenniscentrum Data en Maatschappij van de manier waarop VDAB omgaat met AI-toepassingen, biedt inspiratie;
3) te onderzoeken hoe binnen de Vlaamse bevoegdheden invulling kan worden gegeven aan de oproepen van de Europese Commissie waarbij het oprichten van AI-algoritmeregisters naar het voorbeeld van Helsinki en Amsterdam wordt ondersteund;
4) een (grafisch) sjabloon te ontwikkelen voor datagedreven AI, waarbij aan de gebruikers duidelijk gemaakt wordt wat de belangrijkste implicaties zijn op het vlak van het gebruik van hun data, zonder dat een overvloed aan informatie de effectiviteit van de informatie ondergraaft;
b) een uniforme en wetenschappelijk onderbouwde communicatie te voeren over AI;

3° wat het implementeren, aanmoedigen en reguleren van het ethisch gebruik van AI betreft:
a) de zeven ethische richtlijnen van de EU over AI formeel te onderschrijven, met als doelstelling ze zowel te implementeren in de eigen werking als te hanteren in relaties met private partners, bijvoorbeeld bij overheidsopdrachten;
b) een beleidskader te ontwikkelen voor alle entiteiten van de Vlaamse overheid die gebruik (willen) maken van artificiële intelligentie. Dat beleidskader bevat minstens:
1) een menselijke ex-antecontrole van de risico's van de AI-toepassing en de manier waarop daar een voldoende antwoord op wordt gegeven;
2) onderzoek naar de manier waarop die controle eventueel door een onafhankelijke derde partij kan worden uitgevoerd, zodat de overheid, de burgers en de bedrijven voldoende garanties krijgen;

c) op korte termijn een ex-postcontrole uit te voeren op de AI-toepassingen die de entiteiten van de Vlaamse overheid al in gebruik hebben genomen en aanpassingen aan te brengen als er problemen worden vastgesteld, alsook de rechtsbescherming van burgers te garanderen als ze geconfronteerd worden met besluitvorming waarin AI-toepassingen een grote of doorslaggevende rol spelen:
    1) bij de positionering van de ontwerpverordening voldoende de nadruk te leggen op het recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel zoals wordt gewaarborgd door artikel 13 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden;
    2) te onderzoeken op welke manier de implementatie van AI-toepassingen een invloed heeft op de beginselen van behoorlijk bestuur, in het bijzonder de hoor- en motivatieplicht;
d) in overleg met de federale overheid een actieve rol te spelen in het beleidsproces rond artificiële intelligentie op Europees en internationaal niveau, en daarbij steeds te pleiten voor transparantie en ethiek, zowel wat de toepassingen betreft, als wat het governancesysteem betreft dat daarop moet toezien;
e) in overleg te gaan met de federale overheid om de arbeidswetgeving klaar te stomen voor de digitale economie en daarbij rekening te houden met flexibele arbeidsvormen en de aanpassing van de klassieke statuten aan de digitale economie;
f) in geval van overheidssteun aan O&O&I voldoende aandacht te hebben voor ethische overwegingen door het Kenniscentrum Data en Maatschappij de opdracht te geven om:
    1) universiteiten en andere kennisinstellingen op te roepen om onderzoekprojecten die verband houden met AI, aan een ethische toetsing te onderwerpen;
    2) binnen het budget dat Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) uittrekt, bij de beoordeling van O&O-bedrijfsprojecten een ethische toetsing te integreren;
g) de bestaande monitoringsinstrumenten beter af te stemmen op AI en het monitoringsysteem van de adaptatie en implementatie van relevante digitale en AI-toepassingen in de Vlaamse economie en het bedrijfsleven verder te optimaliseren;
h) de nodige cijfers te verzamelen opdat de ranglijsten op landenniveau, zoals die van de OESO, kunnen worden vertaald naar de Vlaamse context en Vlaanderen op die manier een accurater beeld verkrijgt waarop het beleid kan worden afgetoetst.